ÅRSÖVERSIKT 2024

MUST

MUST ÅRSÖVERSIKT 2024

MILITÄRA UNDERRÄTTELSE- OCH SÄKERHETSTJÄNSTEN

Must presenterar här den verksamhet som bedrivits under 2024 och ger även sin syn på omvärldsutvecklingen och de säkerhetshot som riktas mot Sverige och svenska intressen.

Årsöversikten svarar mot uppdragen i Förordning (2000:131, 8§) om försvarsunderrättelseverksamhet och Försvarsmaktens instruktion (2007:1266, 6§) där Must uppdras att varje år upprätta en översikt över försvarsunderrättelseverksamheten och den militära säkerhetstjänstens verksamhet som allmänheten kan ta del av. Must har valt att utöver detta även presentera annan verksamhet för att därigenom ge en så heltäckande bild som sekretessen medger.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Grafisk form och tryck: FMLOG, Försörjning, Grafisk produktion

MUSTS VISION

Ett säkrare Sverige i en osäker värld.

Must ger regeringen och Försvarsmakten unika beslutsunderlag om omvärldsutvecklingen och hot mot Sveriges säkerhet.

Must bidrar till att Försvarsmaktens förmågor utvecklas och att förbanden har en bra hot- och lägesuppfattning. Vi bidrar också till att Försvarsmakten och andra myndigheter har rätt nivå på sin säkerhet.

Must löser sina uppgifter med hög integritet och i samverkan med andra och utvecklar oss kontinuerligt för att kunna möta förändrade krav.

MUST I KORTHET

- Must bedriver försvarsunderrättelseverksamhet och militär underrättelse- och säkerhetstjänst.
- Musts försvarsunderrättelseverksamhet bedrivs till stöd för svensk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik samt i övrigt för kartläggning av yttre hot mot Sverige.
- Must förebygger, upptäcker och motverkar säkerhetshot som riktas mot Försvarsmakten och dess intressen i Sverige och utomlands.
- Must är en del av Försvarsmakten och inriktas både av regeringen och överbefälhavaren.
- Chefen Must lyder direkt under överbefälhavaren. Chefen Must är också Försvarsmaktens säkerhetsskyddschef, signalskyddschef och ansvarar för underrättelse- och säkerhetsfunktionen i Försvarsmakten.
- Att samverka nationellt och internationellt är avgörande för att i hela konfliktskalan kunna hantera nuvarande och framtida utmaningar.
- Musts verksamhet regleras av lagar och regler och granskas löpande av en oberoende granskning.

CHEFEN MUST FÖRORD

Vi har sedan en tid ett mycket allvarligt säkerhetsläge. Flera olika stora skeenden har påverkat situationen negativt.

Utvecklingen i Mellanöstern är mycket dynamisk efter ett år av eskalerande konflikt i Gaza, Libanon och en allvarlig slagväxling mellan Iran och Israel. Utvecklingen i Syrien har varit dramatisk och får effekter långt bortom regionen, inte minst för Ryssland och Iran.

Dynamiken mellan stormakterna har under senare år präglats av en allt skarpare konkurrens, som omfattar allt fler arenor; politiska, militära och ekonomiska. Kampen om att leda teknikutvecklingen har hårdnat. Konkurrens- och innovationskraft har en avgörande strategisk betydelse och länder som Kina, Iran och Ryssland har ett stort intresse att tillskansa sig skyddsvärd information för användning i militär och civil teknik, bland annat från Sverige.

Den enskilt mest avgörande faktorn för den försämring av säkerhetsläget som skett under de senaste åren är Rysslands aggressiva agerande och landets krig i Ukraina. Den ryska ledningen ser kriget som en del i en större konflikt med Väst som just nu utspelas med militära medel i Ukraina. Ryssland agerar också med hybrida åtgärder mot Nato- och EU-länder.

Trots att den ryska konventionella militära förmågan i vårt närområde för närvarande är begränsad finns det fortfarande gripbara förmågor såsom marin- och flygstridskrafter, cyberförmågor, specialförband och kärnvapen. Den dag kriget i Ukraina når ett stillestånd eller minskar i intensitet, kommer Ryssland dessutom att kunna omdisponera resurser till vårt närområde, eftersom området är av stor militärstrategisk betydelse vid en militär konfrontation mellan Ryssland och Nato. Det ryska militära hotet är därmed en central aspekt, även om Sveriges Natomedlemskap innebär ökad säkerhet och ett minskat hot från ett väpnat angrepp enskilt riktat mot Sverige.

Vid sidan av det militära hotet, som kräver en fortsatt snabb förmågeökning i det militära försvaret, måste Sverige vara berett att hantera ett ökat hot från hybrida åtgärder, som del i den icke-linjära krigföringen. Våra motståndares syften är att tillskansa sig information eller att påverka, skada eller försvaga oss och våra samhällen.

De stater som utmanar vår säkerhet genom dessa metoder kan använda hela sina länders samlade resurser och verktygslådor, inklusive militära medel, för att påverka oss. Man söker efter sårbarheter i Sveriges och Sveriges allierades skydd. Hybridkrigföring skräddarsys för att kringgå motåtgärder och nå maximal effekt i det samhälle som utsätts för åtgärderna. Verksamheten präglas av både förberedelser och opportunism.

Hybridhotet är inte nytt, men viktiga förändringar har skett under det senaste året. Bland annat ser vi ett ökat risktagande från rysk sida, och nya metoder såsom användandet av okvalificerade ombud för attentat i flera europeiska länder.

Vi lever i en farlig tid – och det kommer vi att göra under överskådlig tid. Hoten mot Sverige är breda, komplexa och allvarliga. Vi måste dra slutsatser av detta och agera därefter.

För att öka förmågan i vårt totalförsvar är det av stor vikt att Sverige möter hoten mot vårt samhälle med en samlad ansats. Åtgärder behöver vidtas av olika aktörer på olika nivåer, i det offentliga såväl som i det privata.

Under året har vi fortsatt att arbeta för att ta tillvara de möjligheter som den ökande digitala förmågan innebär, något som kommer vara centralt för framtidens underrättelse- och säkerhetstjänst.

Vår målsättning är att våra uppdragsgivare, ÖB och regeringen, har bästa möjliga beslutsunderlag om de hot som riktas mot Sverige. Vi utvecklar vårt redan nära och operativa samarbete med Försvarets radioanstalt och Säkerhetspolisen för att tillsammans motverka allvarliga hot mot vårt samhälle.

Must strävar även efter att sprida information till en bredare krets mottagare om utvecklingen och de hot och hotaktörer som vårt totalförsvar behöver kunna skydda sig mot. Den årsöversikt som du nu läser är en del av denna informationsspridning. Jag hoppas att du som läsare har nytta av denna information. Jag vill också uppmana dig som arbetar med någon typ av totalförsvarsviktig verksamhet att ta tillfället och funderar på hur er verksamhet är uppbyggd i dag, och hur ni kan fortsätta att bedriva denna i ett allvarligare säkerhetsläge, där någon kan försöka störa eller angripa verksamheten.

Jag vill avslutningsvis understryka att även om Sverige står inför allvarliga hot är utvecklingen inte ödesbestämd. Vi ska agera och fokusera våra åtgärder på det mest väsentliga, utifrån vår kunskap om hotbilden. Vi ska agera snabbt, men med uthållighet.

Viktiga steg tas inom Försvarsmakten och i vårt samhälle för att stärka vår försvarsförmåga och totalförsvarets förmåga och motståndskraft. Det påverkar vår motståndares kalkyl och ökar vår och våra allierades säkerhet.

Thomas Nilsson

Chef för Militära underrättelse-
och säkerhetstjänsten (Must)

SVERIGE OCH OMVÄRLDEN

OMVÄRLDSUTVECKLINGEN I KORTHET

Den säkerhetspolitiska utvecklingen i Sveriges närområde avgörs till stor del av utvecklingen av Rysslands krig i Ukraina. Säkerhetsläget är mycket allvarligt och hoten mot Sverige är breda och komplexa. Den ryska militära komponenten är central, liksom effekterna av hybridkrigföringen.

Sveriges motståndare söker efter sårbarheter i Sveriges och Sveriges allierades skydd. Länder som Iran, Kina och Ryssland kommer att verka mot Sverige och dess allierade med de maktmedel de har till förfogande. Av allt att döma kommer dessa länders förmågor till hybridkrigföring att få en allt större betydelse. Hybridkrigföringen kommer att anpassas för att nå bättre effekt eller för att kringgå motåtgärder och präglas av både förberedelser och opportunism. Statsaktörer kan agera mot flera nivåer i samhället – nationell, regional och lokal nivå – och mot flera samhällssektorer, även sådana som vi inte definierar som strategiskt viktiga.

SYSTEMKONFRONTATION

Sverige och dess allierade möter aktörer som använder sig av sina staters samlade resurser samt utövar långtgående inflytande över sitt näringsliv och sina medborgare. Centraliserad maktfördelning, auktoritär maktutövning och anpassad lagstiftning är några av de faktorer som möjliggör för dessa länder att agera utan interna begränsningar. Länder vars samhällsmodell bygger på demokrati, rättsstatlighet, civilsamhälle och marknadsekonomi står därmed inför en systemkonfrontation. Det förutsätter att hela samhället har en förmåga till överblick och samordning över administrativa gränser för att möta en bred uppsättning hot utan att göra avkall på grundläggande värderingar.

Dynamiken mellan stormakterna har under senare år alltmer präglats av en tilltagande konkurrens mellan Kina och USA som till stor del kan komma att handla om globalt teknikledarskap. Den här dynamiken har kommit att anta både en tydlig ideologisk dimension om den globala ordningens framtid och en strategisk kraftmätning i Asien. Konkurrensen mellan Kina och USA visar sig framför allt i kampen om ett globalt teknikledarskap.

HYBRIDKRIGFÖRING

STRATEGI
Hybridkrigföring (eller icke-linjär krigföring) är en strategi att med militära och civila maktmedel uppnå sina målsättningar, men utan att bidra till en direkt militär konfrontation eller storskaligt krig.

OLIKA MEDEL
Hybridkrigföring kan omfatta alltifrån konventionella militära medel och cyberkrigföring, till desinformation, sabotage, diplomatiska och ekonomiska påtryckningar samt andra påverkansmetoder.

OMBUD
Hybridkrigföringen kan utföras genom ombud som medvetet eller omedvetet agerar i den angripande maktens intresse.

UTVECKLINGEN I RYSSLAND

Rysslands krig i Ukraina är avgörande för den säkerhetspolitiska utvecklingen i Sveriges närområde. Landet anser sig vara i en strategisk konflikt med Väst och den ryska ledningens världsåskådning och hotuppfattning präglar det ryska agerandet gentemot omvärlden. För att stödja sina pågående krigsinsatser och för att klara den strategiska konflikten med Väst genomför den ryska ledningen omfattande förändringar av det ryska samhället.

Utvecklingen i kriget i Ukraina bär på stora osäkerheter. Krig är i sig oförutsägbart och kan därför ge upphov till oförutsedda händelseutvecklingar med stora konsekvenser. Icke desto mindre är utvecklingen i Ryssland avgörande för kriget och konflikten med Väst.

KONFRONTATION MED VÄST

Den ryska ledningen anser att Ryssland är i en strategisk konflikt med Väst och Nato, där konfrontationen för tillfället utspelar sig genom kriget i Ukraina. Ryssland menar att världsordningen håller på att förändras och att landet vill medverka till en ny sådan. Ryssland ser sin framtid i samarbete med främst Kina men även andra länder i Sydostasien, Afrika och Latinamerika. Gentemot Väst har man valt konfrontation.

Ryssland använder alla sina maktmedel i konflikten: militära, politiska, diplomatiska, informationsåtgärder, cyberangrepp, sabotage, med mera i syfte att påverka utvecklingen. Med mycket av sin militära förmåga uppbunden i kriget i Ukraina innebär detta för Väst att Ryssland kommer att använda sina andra maktmedel i större utsträckning.

RYSKA STRATEGISKA MÅL

De ryska strategiska målen är klart uttalade av ledningen sedan lång tid. Målen är en ny europeisk säkerhetsordning, rätten till en egen rysk intressesfär där Ryssland definierar vilka länder som ingår, och den egna regimens stabilitet. Enligt den ryska synen på en ny säkerhetsordning ska den bestå av ett antal definierade stormakter i världen: Ryssland, USA, Kina, Indien, Brasilien med flera.

> Ryssland kommer att fortsätta att orientera sig mot Kina och länder med liknande syn på världen och försöka minska sitt ekonomiska och tekniska beroende av Väst.

Dynamiken mellan inre repression och yttre aggression har varit tydlig i över ett årtionde. Strävan att ändra den europeiska säkerhetsordningen och etablera en rysk intressesfär uttalades redan i mitten av 90-talet, men resurserna var då knappa. Det var först med de högre energipriserna i början av 00-talet som politiken blev möjlig att genomföra. Den alltmer aggressiva utrikespolitiken från mitten av 00-talet har genomgående fått höga opinionssiffror i Ryssland – inklusive den illegala annekteringen av Krim 2014. Det innebär att det rysknationalistiska ideologiska vägvalet och den strategiska konflikten med Väst kommer att bestå under lång tid.

Ryssland kommer att fortsätta att orientera sig mot Kina och länder med liknande syn på världen och försöka minska sitt ekonomiska och

tekniska beroende av Väst och söka omkullkasta den världsordning som varit rådande sedan andra världskrigets slut.

För närvarande inriktas alla resurser i Ryssland på att stödja kriget. Kriget har blivit legitimiteten för den politiska ledningen och landet fortsätter att gå i en neostalinistisk riktning: censur råder, angiveriet är tillbaka, liksom deportationer, politiska mord och långa fängelsedomar.

Politiskt spelar Ryssland på att man anser sig ha större uthållighet än Väst. President Vladimir Putin har gjort klart att han ser Tjetjenienkrigen (1994–1996 respektive 1999–2009) som en modell för det fortsatta kriget. För Ukraina har detta inneburit en rysk militär intervention som syftat till att avsätta landets styre. Rysslands agerande på Krim och sedan Donbas i åtta års tid är en tydlig illustration på hur beväpnade grupper kan agera på territoriet och göra delar av det till laglöst land. Ryssland kan fortsätta med detta i Ukraina under lång tid (även sedan ett eventuellt vapenstillestånd utropats) till dess Kiev fallit. Då har Ryssland tänkt att en lojal regim ska installeras och rysk överhöghet erkännas.

SÄKRANDET AV INRIKESPOLITISKT STÖD

Resultatet av presidentvalet 2024 har snarast stärkt Vladimir Putins uppfattning om ett brett stöd för kriget i den ryska befolkningen. Samtidigt vill den ryska ledningen undvika en fortsatt mobilisering (den som proklamerades i september 2022 har ännu inte avslutats) eftersom detta skulle vara mycket impopulärt hos den egna befolkningen.

De val som numera genomförs i Ryssland liknar valen på Sovjettiden, det vill säga de äger rum i syfte att mobilisera största möjliga stöd för den sittande regimen. De har inget med demokratiska val att göra, utan är en slags skenval.

För att fortsätta säkra rekryteringen till de Väpnade styrkorna (den ryska försvarsmakten) har regimen vidtagit flera åtgärder. Åldersspannet för värnplikt har utökats med tre år, åldern för att kalla in reservister har höjts (när det gäller högre officerare från 65 till 70 år), och den federala ersättningen för frivilliga har fördubblats.

FOSTRAR KOMMANDE GENERATIONER

I skolorna har obligatorisk militärutbildning införts som det var på Sovjettiden. Därtill har obligatoriska ideologikurser införts i skolan (”Samtal om det viktiga”) och på universiteten (”Grunderna för den ryska staten”). Vidare har ett antal ”ryska andliga och moraliska värderingar” fastslagits i ett dekret av president Putin. De viktigaste av dessa värderingar som sägs karaktärisera Rysslands medborgare är: liv, värdighet, att tjäna fosterlandet och ta ansvar för dess öde, höga moraliska ideal, att prioritera det andliga framför det materiella, kollektivism och det historiska minnet och kontinuiteten mellan generationerna, samt folkens enighet i Ryssland. Samtidigt beskrivs i dekretet det som kallas den ”destruktiva ideologin” i Väst. Den sägs innehålla våld, egoism, lössläppthet och omoral. Det sägs att denna ideologi med sin sedeslöshet och icke-patriotiska inställning är främmande för det ryska samhället och utgör ett ”objektivt hot” mot Rysslands nationella intressen.

Avsikten med dessa åtgärder från den ryska regimen, tillsammans med reviderade historieböcker, är att fostra kommande generationer i rysk nationalistisk anda. Om detta kommer att lyckas är oklart, men det visar tydligt på att konflikten med Väst är djupgående och långvarig.

Ryssland kommer, i linje med sin Nationella säkerhetsstrategi, att arbeta för att minska sitt politiska, ekonomiska och tekniska beroende av Väst.

SOVJETISERING AV RYSK EKONOMI

Den ryska ekonomin är satt på krigsfot och håller på att sovjetiseras, det vill säga centralstyras från Moskva. Ryssland ägnar sig samtidigt åt makroekonomisk vilseledning och försöker sprida bilden av att ekonomin är motståndskraftig och att Västs sanktioner är verkningslösa. Syftet med vilseledningen är att underminera Västs enighet bakom sanktionerna och att motverka utbredd misstro i Ryssland gentemot den ryska ekonomin. Exempelvis censureras kritik mot ekonomiska beslut av ryska myndigheter.

Den ekonomiska modell Ryssland valt innebär att staten expanderar på bekostnad av privat sektor, samt att resurser omfördelas från produktiva sektorer till verksamhet som inte ger någon nämnvärd framtida ekonomisk avkastning. Försvarsindustrin tilldelas stora resurser. Ju längre denna omfördelning pågår desto mer beroende blir den ryska ekonomin av att försvarsindustrins hjul fortsätter att snurra. På sikt måste den ryska ledningen välja mellan militära investeringar, sociala utgifter och

RYSK EKONOMI

Den ryska ledningens krigföring i Ukraina har haft mycket stora konsekvenser för landets ekonomi och befolkning.

Västs sanktioner har tvingat fram en omställning av den ryska ekonomin. Kriget slukar enorma resurser som den ryska ledningen avdelar från andra delar av statsbudgeten. Konsekvenserna är kännbara för många ryssar. Samtidigt lägger den ryska ledningen och dess propagandaorgan stor kraft på att upprätthålla bilden av att ekonomin inte är påverkad av kriget. Det är riktat både mot den ryska befolkningen och är en del i att underminera Västs militära stöd till Ukraina. Ryssland vill få oss att tro att den ryska krigsmakten och ekonomin är ”too big to fail” för att öka pressen på Kiev att gå med på förhandlingar om vapenstillestånd.

investeringar som stimulerar ekonomin. Detta är ett politiskt val och hittills prioriterar den ryska ledningen kriget. Samtidigt står det också klart att för den ryska ledningen är frågan om Rysslands storhet och plats i världen avsevärt viktigare än att skapa välfärd för sin befolkning.

I det toppstyrda, alltmer totalitära, ryska politiska systemet finns en inbyggd instabilitet, just på grund av att det är toppstyrt. Den likgiltighet och rädsla som präglat den ryska opinionen kan snabbt förbytas till dess motsats. Ett sådant skeende kan komma att vara hastigt och är alltid oförutsägbart men just nu finns inte något som tyder på en sådan utveckling. Därför behöver omvärlden förbereda sig på en långvarig konflikt.

För den ryska ledningen är Rysslands storhet och plats i världen avsevärt viktigare än att skapa välfärd för den egna befolkningen.

SITUATIONEN I NÄROMRÅDET

Sveriges geografiska läge innebär att svensk territorium är av stor militärstrategisk betydelse vid en militär konfrontation mellan Ryssland och Nato. Musts bedömning är dock att Sveriges säkerhet har stärkts och att hotet från ett väpnat angrepp enskilt riktat mot Sverige har minskat efter Sveriges inträde i Nato.

Ur ett ryskt perspektiv har utvecklingen efter Rysslands olagliga invasion av Ukraina lett till flera andra negativa följder. Den ryska statsledningen och ledningen för Rysslands Väpnade styrkor uppfattar att den regionala säkerhetspolitiska och militärstrategiska utvecklingen i Sveriges närområde försämrats. Ryssland kan se att Nato och dess medlemsstater ökar sin militära närvaro i närområdet genom mer omfattande övningsverksamhet och aktiviteter. Finlands och Sveriges inträde i Nato har också uppmärksammats. Natoländerna ökar sina försvarsutgifter och Natos gemensamma försvarsplaner genomgår översyn.

Ryska företrädare har officiellt uttryckt sitt missnöje med händelseutvecklingen. Ett återkommande budskap från rysk sida har varit att riskerna för den egna säkerheten kommer att öka till följd av Natos utvidgning och integreringen av Finland och Sverige i Nato. Samma budskap ges också återkommande – inte sällan i en mer tillspetsad form – till den ryska inhemska publiken. Det huvudsakliga syftet är att öka den ryska befolkningens stöd bakom ledningens krigspolitik. Mot bakgrund av de starkt försämrade diplomatiska relationerna till Natoländerna minskar också möjligheterna till förtroendeskapande dialog och framåtsyftande diplomati. Ryssland har pekat ut flera Natomedlemmar, däribland Sverige, som ovänligt sinnade länder.

Rysslands huvudsakliga målsättningar i Sveriges närområde är dels att stävja konsekvenserna av den upplevt negativa säkerhetspolitiska och militärstrategiska utvecklingen, dels att undergräva enigheten bakom Ukraina bland de länder som lämnar militärt stöd.

Ryssland har offentliggjort ett antal åtgärder som kommer att vidtas för att motverka den upplevda försämringen av den säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde. Åtgärderna är framför allt långsiktiga och syftar till att stärka den konventionella militära förmågan genom att omorganisera den militära områdesindelningen i västra Ryssland och bygga upp nya baser och förband. De flesta av dessa åtgärder har varit kända sedan tidigare, men har nu återlanserats som nya åtgärder efter invasionen av Ukraina.

BEGRÄNSAD KONVENTIONELL MILITÄR FÖRMÅGA

De ryska Väpnade styrkorna i hela Ryssland är påverkade av kriget i Ukraina, om än i olika omfattning. Även i Sveriges närområde förbereder sig de ryska stridskrafterna för att kunna möta Natos ökade aktiviteter i regionen och skydda sig från de attacker som enligt öppna medier har genomförts av Ukraina. Det betyder att ryska styrkor i närområdet, i synnerhet på och över Östersjön, genom sina aktiviteter kan öka risken för misstag som leder till incidenter och säkerhetspolitiska kriser som kan inbegripa Nato, inklusive svenska militära enheter och civila farkoster. Erfarenheten visar dock att den ryska ledningen väljer att starta

krig mot sina grannländer under omständigheter som den uppfattar som gynnsamma.

Rysslands konventionella militära förmåga i Sveriges närområde kommer att vara begränsad så länge kriget i Ukraina pågår. De ryska markstridskrafterna i norra och västra Ryssland har i stor omfattning omfördelats till krigföringen i Ukraina. Många ryska baser i närområdet har en begränsad närvaro av officerare, soldater och materiel. Den huvudsakliga verksamheten består av grundläggande förbandsverksamhet och utbildning av rekryter med destination Ukraina samt värnpliktiga. Generellt sett har ryska militära övningar efter den olagliga invasionen i Ukraina genomförts i mindre omfattning än normalt och haft lägre ställda övningsmålsättningar.

Ryssland kommer inte ha förmåga att genomföra ytterligare en storskalig och allsidigt sammansatt militär operation i Sveriges närområde så länge som kriget pågår i Ukraina i nuvarande omfattning.

Den ryska marina förmågan i Östersjön är inte lika påverkad av krigföringen i Ukraina. Den ryska Östersjömarinen bedriver i hög grad försvars- och skyddsåtgärder för att skydda leveranser till och från Kaliningrad samt för att skydda rysk export från attacker från ukrainska specialförband. Norra marinen är likaså i mindre omfattning påverkad av kriget i Ukraina och genomför fortsatt sitt uppdrag att skydda den ryska nukleära ubåtsförmågan. De ryska flygstridskrafterna är måttligt påverkade av kriget med undantag av de ombaseringar som skett efter drönarattacker på ryska flygbaser.

Det verkar för närvarande finnas ytterst begränsade förutsättningar för Ryssland att genomföra framgångsrika landstigningsinsatser eller luftlandsättningar i större skala i Östersjöområdet.

Ryssland kommer följaktligen inte ha förmåga att genomföra ytterligare en storskalig och allsidigt sammansatt militär operation i Sveriges närområde så länge som kriget pågår i Ukraina i nuvarande omfattning. En större förstärkning av personal och materiel i Sveriges närområde är möjlig först efter att kriget i Ukraina blivit mindre intensivt. Samtidigt

kommer den satsning som Ryssland gör på den inhemska försvarsindustrin och de förberedelser som landet gör för att snabbt utbilda nya soldater till de Väpnade styrkorna att det kommer att finns förutsättningar att på ett par års sikt öka den militära förmågan kvantitativt. En ökad militär förmåga kvalitativt kommer att ta längre tid.

EFFEKTIV LOGISTIKFÖRMÅGA

Trots de nuvarande begränsningarna av den konventionella militära förmågan har Ryssland sedan den olagliga invasionen av Ukraina visat sig ha en förmåga till militär logistikförsörjning som omspänner hela landet. Ryssland kan omfördela militära resurser från andra delar av landet och leverera vidare importerad materiel som kommer in i landet via östra Ryssland. Det innebär att den ryska statsledningen har möjlighet att koncentrera stridskrafter i Sveriges närområde även i ett kort tidsperspektiv, men samtidigt är förutsättningarna att genomföra allsidigt sammansatta och kvalificerade militära insatser starkt begränsade. Förutsättningarna för en överraskande större militär insats i vårt närområde är därmed mycket små. Däremot är det möjligt att den ryska ledningen skulle kunna genomföra ett begränsat väpnat angrepp mot något av länderna i Östersjöområdet eller mot militära eller civila statsfarkoster. Ett sådant agerande skulle kunna framstå som ofördelaktigt sett ur ett svenskt militärt perspektiv, men det bör understrykas att den ryska statsledningen fattar beslut utifrån sin egen logik och situationsbedömning.

OPÅVERKAD RYSK KÄRNVAPENFÖRMÅGA

Ryssland vidmakthåller sin förmåga att genomföra insats med långräckviddig bekämpning. Ryssland kan vid behov bestycka flera av sina konventionella långräckviddiga vapensystem med nukleära laddningar. Den icke-konventionella kärnvapenförmågan har vidmakthållits, men de tidigare aviserade moderniseringarna har försenats. Den ryska statsledningen betraktar kärnvapenförmågan som avgörande för att kompensera för den begränsade konventionella militära förmågan i Sveriges närområde. Kontrollen över den ryska kärnvapenförmågan är god och en insats med kärnvapen förutsätter beslut av den högsta statsledningen.

Så länge kriget pågår framstår Rysslands massförstörelsevapen, i synnerhet förmågan till kärnvapeninsats, av större betydelse för avskräckning mot Nato och ger en möjlighet att försöka påverka europeisk politik och opinion genom hot. Upptrappad kärnvapenretorik och strategisk kommunikation med sin kärnvapenförmåga är ett maktmedel som den ryska ledningen är beredd att tillgripa som påtryckningsmedel mot Nato och dess medlemsländer.

RYSKT INFLYTANDE I BELARUS FÖRSTÄRKT

Efter de massprotester som följde det belarusiska presidentvalet i augusti 2020 där president Aljaksandr Lukasjenka, med stöd från Kreml, utropade sig till vinnare efter ett valresultat som starkt kritiserats internationellt har Ryssland stärkt sitt inflytande över regimen i Minsk. Åren innan 2020 fanns vissa möjligheter för Lukasjenka att balansera Moskva med relationen till västliga länder. Den möjligheten upphörde 2020. Efter den ryska olagliga invasionen av Ukraina har det belarusiska oberoendet av Moskva kringskurits ytterligare och Belarus ekonomi är i dag mer beroende av ryskt stöd än tidigare. Belarus har genom sina väpnade styrkor på ett tydligt sätt understött den ryska krigföringen i Ukraina. Belarus och Ryssland är att betrakta som en politisk och militärstrategisk helhet, även om Belarus fortfarande har en formell självständighet.

ARKTIS ALLT VIKTIGARE

Betydelsen av Arktis kommer att öka för Ryssland. Området är av stor betydelse för Rysslands strategiska kärnvapenförmåga och för de ekonomiska möjligheter som är en konsekvens av klimatför-

ändringarna med smältande havsisar som öppnar handelsvägar och möjliggör råvaruutvinning i Norra Ishavet. Kriget i Ukraina har gjort att Ryssland i allt större utsträckning tillåter kinesiska intressen att verka i Arktis som en del av det närmare samarbetet mellan länderna.

Arktis är av stor betydelse för Rysslands strategiska kärnvapenförmåga och för de ekonomiska möjligheter som är en konsekvens av klimatförändringarna.

RYSSLANDS RELATION MED VÄST

Rysslands krigföring i Ukraina binder stora militära resurser och omvärldens svar på den olagliga invasionen medför sammantaget att Rysslands möjligheter att påverka Europa är begränsade. Av allt att döma har Ryssland för närvarande valt en strategi som innebär att undvika eskalation och direkt militär konfrontation mot Nato. Det finns en rad tecken på att fokus framför allt inriktas mot hybridkrigföring, vilket i ryska sammanhang även benämns icke-linjär krigföring, i syfte att undvika en eskalation som inbegriper ett utlösande av Natos försvarsgarantier enligt Natostadgans artikel 5. Ryssland strävar efter att motverka den politiska enigheten bland de länder som står bakom Ukraina och att motverka den upplevda säkerhetspolitiska försämringen i Sveriges närområde.

Ryssland har efter inledningen av den olagliga invasionen av Ukraina fått se flera av sina tidigare maktmedel mot europeiska länder kraftigt försvagade. De politiska, diplomatiska och mellanfolkliga relationerna till Ryssland har till stora delar upphört. Handels- och affärsrelationer med Ryssland har avvecklats; flertalet europeiska länder har avbrutit eller strävar efter att minska sin energiimport från Ryssland. Allt färre aktörer i informationsmiljön vill bli förknippade med Ryssland. Europeiska säkerhetstjänster har i en aldrig tidigare omfattning samordnat utvisat ryska underrättelseofficerare. Flera ryska underrättelseoperationer i Europa har avslöjats.

Under senare tid har ett antal händelser och attentat uppdagats i Europa som har kunnat knytas till ryska myndigheter och specialtjänster. Det handlar om förberedelser och försök till sabotage, ökad underrättelseinhämtning, cyberintrång och skapande av nya nätverk och plattformar för påverkansoperationer och informationskampanjer. Målen med dessa aktiviteter har i hög grad varit kopplade till västliga regeringars beslutsfattande och genomförande av stödet till Ukraina, men aktiviteterna har även varit riktade mot opinion och politik i länder som Ryssland uppfattar vara mottagliga eller centrala för den politiska sammanhållningen i Europa. Den senaste tidens aktiviteter har varit mer offensiva än vad man tidigare har observerat.

SVERIGE I EN GLOBAL KONTEXT

Situationen i Mellanöstern har försämrats efter Hamas storskaliga terrorattentat den 7 oktober 2023. Ett krig har pågått i Gaza med ett stort mänskligt lidande och materiell förödelse som konsekvens. Utvecklingen i kriget är ännu oviss och internationella försök till förhandlingar om vapenstillestånd har under lång tid inte kunnat genomföras.

MELLANÖSTERN OCH IRAN

Den regionala dynamiken har ytterligare försämrats med upptrappade attacker mot Israel från den Iranstödda Hizbollahmilisen i Libanon som Israel bland annat har besvarat med sprängningar av kommunikationsutrustning och markoperationer in i Libanon. Den Iranstödda Houthimilisen i Jemen har ökat antalet attacker mot civil sjöfart i Röda havet, vilket Israel har besvarat med robotanfall mot mål i Jemen. Iran och Israel har därutöver genomfört omfattande attacker mot varandra efter utbrottet av kriget i Gaza. Störtandet av Bashar al-Assad i Syrien medför osäkerheter för landets framtida stabilitet, omständigheter som även kan ha inverkan i regionen.

Mellanöstern är en region som redan innan Hamas attentat 2023 präglades av risker för socioekonomisk och politisk instabilitet. Utvecklingen i regionen kommer präglas av följdverkningarna av Israels agerande sedan Hamas attentat. Israel, Iran och de iranskstödda grupperna i regionen är de aktörer som har varit mest framträdande i den säkerhetspolitiska utvecklingen. Det finns en risk att utvecklingen medför att den regionala säkerhetsdynamiken eskalerar till ett regionalt storkrig som skulle involvera flera större stater i regionen. Däremot verkar både Iran och Israel ha eftersträvat att undvika att situationen eskalerar till regionalt krig och att deras operationer mot varandra förefaller under omständigheterna ha varit väl avvägda. Flera av stormakterna och EU har även verkat för att på diplomatisk väg dämpa potentiellt eskalerande utvecklingar, men har hittills inte kunnat bidra till att kriget och spänningarna i regionen upphör.

Irans överordnade strategi syftar till att säkerställa regimens överlevnad och regionala ställning. Ett redskap för detta är politiska och väpnade grupper i regionen. Den iranska regimen har på senare tid på ett tydligt sätt bidragit till den regionala upptrappningen genom sitt stöd till Hizbollah- och Houthimilisen. Houthimilisens attacker mot civil sjöfart har direkta konsekvenser för global handel och europeiska och svenska ekonomiska intressen. Utvecklingen under den senaste tiden har dock inneburit att Israel har satt de iranunderstödda grupperingarna under en ökad press och det återstår att se hur Teheran kommer att agera regionalt för att försöka återskapa sitt handlingsutrymme.

Den iranska regimen agerar även utanför regionen genom hybridkrigföring. Regimen använder bland annat det iranska revolutionsgardet, specialtjänsterna och utrikesförvaltningen för underrättelseinhämtning, flyktingspionage, cyberattacker, påverkansoperationer, informationskampanjer och uppvigling till eller genomförande av attentat. Länder som Sverige har inte varit förskonade från iransk hybridkrigföring, vilket exemplifieras av att aktörer ur svensk organiserad brottslighet på iransk anmodan genomförde attentatsförsök mot Israels ambassad i Stockholm i maj 2024.

Irans närmande till Ryssland har fortgått sedan den olagliga invasionen av Ukraina. Ländernas politiska, ekonomiska och militära samarbete omfattar nu en större bredd av områden än tidigare, inklusive iranska leveranser av krigsmateriel till den ryska krigföringen i Ukraina. Irans leveranser används av de ryska Väpnade styrkorna både på slagfältet och i attackerna mot mål i ukrainska städer och mot infrastruktur. Iransk krigsmateriel förlänger därmed kriget i Ukraina och bidrar direkt till det försämrade säkerhetsläget i Sveriges närområde.

KINA

Kinas relation till Ryssland har breddats och fördjupats efter den olagliga invasionen av Ukraina. Den kinesiska ledningen har gett uttryck för samsyn med vissa av de skäl som Ryssland offentliggjorde inför invasionen, men har samtidigt vidhållit en retorik om neutralitet mellan Ryssland och Ukraina. Av allt att döma har Kina inte levererat krigsmateriel till Ryssland i någon betydande omfattning, men Kinas betydelse för uthålligheten i den ryska krigföringen och försvarsindustrin kan inte underskattas. Den kinesiska exporten till Ryssland har sett en väsentlig ökning, en stor del av rysk import av sanktionsbelagda varor går genom Kina. Sammantaget framstår den kinesiska relationen till Ryssland som en av de mest betydelsefulla faktorerna för att kriget i Ukraina kan fortgå.

Dynamiken mellan stormakterna har under senare år i allt högre grad präglats av en tilltagande konkurrens mellan Kina och USA. Den här dynamiken har kommit att anta både en tydlig ideologisk dimension om den globala ordningens framtid och en strategisk kraftmätning i Asien. Asien förutspås bli världens ekonomiska centrum, vilket innebär att stora värden står på spel i denna världsdel och att utvecklingen där kommer påverka även andra delar av världen.

Ur ett kinesiskt perspektiv har tiden bedömts vara mogen för att realisera en global och regional positionsframflyttning som bättre anses överensstämma med Kinas politiska och ekonomiska ställning. Kina strävar efter att främja en världsordning som baseras på kinesiska värderingar, ett starkare politiskt oberoende och global handlingsfrihet att gynna sina intressen. Att förändra de normer och institutioner som har utgjort grunden i det internationella systemet efter andra världskriget är en viktig del i denna strävan. Kina använder sin ekonomiska tyngd för att skapa pakter med likasinnade eller ekonomiskt beroende stater i internationella sammanhang som Förenta Nationerna för att påverka det internationella systemet.

Mycket talar för att konkurrensen mellan Kina och USA framför allt kommer att ta sig uttryck i kampen om ett globalt teknikledarskap. Teknikledarskap omfattar att vara framstående inom framtidens teknikområden med tillhörande forskning, industriproduktion, standardsättande och internationell normgivning. Kina strävar härvid efter att vara ledande i den teknik som ur kinesiskt perspektiv kommer att vara avgörande för framtiden. Det omfattar i synnerhet teknikområden inom ramen för den gröna omställningen. Den kinesiska strategin handlar i dessa frågor om att dominera hela produktionskedjan omfattande råvaror, komponenter och produktion på samma sätt som tidigare har observerats i fråga om solkraft.

Kina försöker även att påverka europeiska länder för att främja sina intressen och underminera enigheten bakom gemensamma ställningstaganden genom att omsätta sin ekonomiska vikt i politiskt inflytande. EU:s gemensamma handelspolitik är ett exempel på ett område som är av intresse för Kina att försöka påverka. Genom inflytande över både statsägda och privata kinesiska företag försöker Kina vinna insteg till påverkan på flera nivåer – nationellt, regionalt, lokalt – och inom flera olika samhällssektorer och näringsliv i länder som Sverige. Det betyder att det finns en risk för att ekonomisk inflytande vid behov kan omsättas till inflytande även inom områden som inte är av strategisk betydelse för det land som blir föremål för sådan påverkan.

TEKNIKUTVECKLINGENS GEOPOLITIK

Den hastiga teknikutvecklingen bedöms vara en viktig del i omställningen av den globala ekonomin. Den framtida levnadsstandarden i alla länder kommer vara beroende av ett antal teknikområdet som kommer dominera den ekonomiska tillväxten. Ett sådant område är omställningen för att möta de globala klimatförändringarna med den så kallade gröna tekniken, bland annat elektrifiering med förnybara energislag istället för utsläppstunga fossila energislag. Kina har en uttalad politik för att dominera och kontrollera den gröna tekniken, vilket har blivit allt mer tydligt avseende batteriteknik, elfordon och solkraft.

Kina har ett nätverk av organisationer för utomlands boende landsmän inom ramen för den så kallade Enhetsfronten, som den kinesiska staten använder för att främja sina intressen i utlandet. Det finns uppgifter om att kinesisk underrättelseinhämtning, flyktingspionage och cyberintrång har ökat. Sverige är ett land som är intressant på grund av sin roll och kunskap inom forskning och teknik. Av allt att döma förefaller aktörer som kan knytas till Kina vara mer aktiva med påverkansoperationer och informationskampanjer mot länder i Europa och USA.

GRÄNSDRAGNINGEN MELLAN INRE OCH YTTRE HOT

Terroristattentathotet mot Sverige bedöms av Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT) som består av medarbetare från Försvarets radioanstalt, Must och Säkerhetspolisen. Terrorhotet som ett säkerhetsskydd mot Försvarsmakten bedöms av Must. En närmare redogörelse för det aktuella terrorhotet och den gällande terrorhotnivån återfinns i avsnittet ”Hotbilden mot Sverige”.

Utvecklingen avseende terrorhotet mot Sverige och svenska intressen är ett område som allt mer har kommit att utmana den traditionella gränsdragningen mellan inre och yttre hot. Terrorhotet kan i detta avseende påverkas av händelser i Sverige såväl som utomlands. Därtill kan inrikes och utrikes händelser förstärka varandra när olika aktörer sprider budskap och desinformation om Sverige. Händelseutvecklingen kring den så kallade LVU-kampanjen och koranbränningarna i Sverige är exempel på att aktörer i informationsmiljön kan utmåla Sverige negativt mot målgrupper såväl i Sverige som utomlands. Både statsaktörer och representanter för våldsbejakande extremism återfinns bakom detta agerande.

I Sverige kan syftet med dessa aktörers agerande vara att sprida politisk och social oro genom att undergräva möjligheterna för meningsmotståndare och deltagare i det offentliga samtalet att nå fram med sina budskap, underblåsa inrikespolitisk splittring, uppvigla till våldsamma demonstrationer eller ytterst att ge vägledning till ensamagerande att utföra terrorattentat. Bilden av Sverige som partner, handelsnation och land att leva i har också blivit måltavla för desinformation. I samband med koranbränningarna spred statsaktörer budskap som utmålade Sverige som islamfientligt till målgrupper i tredje land. Även om utmålandet i vissa fall kan vara avsedda för en inrikes publik, kan svensk närvaro i utlandet och svenska intressen blir föremål för negativ uppmärksamhet och våldsamheter.

Det förekommer att statsaktörer opportunistiskt utnyttjar tillfällen att främja sina säkerhetspolitiska eller inrikespolitiska intressen genom icke-statliga aktörer som ombud för våldsutövning. Statsaktörer kan då verka inom ramen för hybridhot med mer kvalificerade verktyg än vad aktörer inom våldbejakande extremism förfogar över. Ett sådant agerande är i högre grad förnekbart och har en lägre risk att leda till eskalation. Exempelvis har Säkerhetspolisen funnit att aktörer som kan knytas till Iran har försökt uppvigla till våldsattentat i samband med koranbränningarna i Sverige genom cyberintrång och massutskick av meddelanden med uppmaningar till våld.

HYBRIDHOT PÅ FLERA NIVÅER

Must har under flera år bedömt att hotbilden mot Sverige blir bredare och mer komplex. Utvecklingen mot hybridhot mot fler nivåer och sektorer i samhället har fortsatt även om insatser har gjorts för att bemöta denna hotbild. Samtidigt riskerar upptrappning eller instabilitet i fler regioner i världen att få återverkningar på säkerheten i Sverige eller svenska intressen. Det finns även tecken på att statsaktörer och icke-statliga aktörer såsom våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet knyter fler kontakter. Det kräver en bred och aktiv ansats från ett land som Sverige.

HOTBILDEN MOT FÖRSVARSMAKTEN

HOTBILDEN MOT FÖRSVARSMAKTEN

2024 har präglats av Sveriges Natointräde och Rysslands fortsatta anfallskrig mot Ukraina. Händelserna har påverkat hotet mot Försvarsmakten på olika sätt, men klart är att den säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde är både förändrad och försämrad, vilket kommer att påverka hotbilden mot Försvarsmakten under lång tid.

AKTUELLA SÄKERHETSHOTNIVÅER

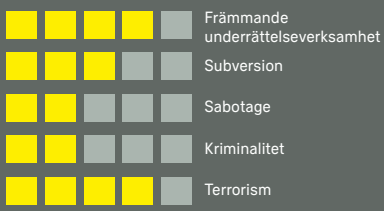

5 – mycket högt hot | **4** – högt hot | **3** – förhöjt hot
2 – lågt hot | **1** – inget identifierat hot

Hotet avseende främmande underrättelseverksamhet och terrorism är fortsatt högt. (4/5) Hotet mot sabotageverksamhet (2/5), subversion (3/5) och kriminalitet (2/5) är lägre. Undantaget är hotet mot Sveriges stöd till Ukraina, där hotet är högt.

Must gör varje år ett bedömande av säkerhets- och underrättelsehot mot Försvarsmakten. Bedömandet används bland annat som stöd i säkerhetsskyddsanalyser och planering av Försvarsmaktens verksamhet och är också ett viktigt underlag för regeringsbeslut.

Alliansen med Nato ökar Sveriges säkerhet men den innebär också nya typer av sårbarheter, skyddsvärden och kontaktytor som kan utnyttjas av motståndare. Natomedlemskapet har gjort att Försvarsmakten befinner sig på fler arenor än tidigare och har personal stationerad på fler platser. Svenska befattningshavare i nya Natoroller kommer sannolikt vara intressanta för främmande underrättelsetjänster, inte enbart ryska. Vidare kommer Ryssland att vara intresserad av platser i Sverige där det kan komma att finnas Natoverksamhet. Den svenska rymdbasen på Nordkalotten är inte längre enbart en svensk angelägenhet utan ses av motståndaren som en Natobas. Även Östersjön ses som en allierad arena där Ryssland vill positionera sig. Sverige behöver agera efter den nya kontext landet befinner sig i.

DET RYSKA HOTET

Ryssland är fortsatt den dimensionerade hotaktören där kriget i Ukraina är av högsta prioritet. För Rysslands del handlar det bland annat om att begränsa det folkliga stödet och hindra vapenleveranserna från Väst till Ukraina. Hotet mot stödet till Ukraina riktar sig mot tillverknings- och lagringsplatser samt transporter. Detta innebär att hela kedjan, från försvarsindustrin till slutleverans, måste skyddas mot all form av sabotage.

Information om Försvarsmaktens verksamhet, förmåga, system, utveckling och samarbeten är av mycket högt intresse för främmande makt. Under de senaste åren har ett stort antal ryska underrättelseofficerare under diplomatisk täckmantel förklarats icke önskvärda i Väst, eller PNG (persona non grata). Ryssland har därför ett behov av att kompensera detta bortfall med exempelvis cyberspionage, signalspaning, användande av ombud eller andra icke-officiella plattformar.

Ryssland, men också Kina, har god förmåga att utföra cyberoperationer i stor omfattning.

Rekognosering mot Försvarsmaktens system sker regelbundet, där syftet sannolikt är att kartlägga var information finns och hitta sårbarheter som kan exploateras.

ÖVRIGA HOTAKTÖRER

Kina är en fortsatt hotaktör med intressen inom framför allt teknikanskaffning och ekonomi. Den lag kring utländska direktinvesteringar som trädde i kraft 2023 har gett Försvarsmakten nya möjligheter att stärka Sveriges säkerhet och skydda skyddsvärd verksamhet.

Iran är en annan hotaktör som bedriver systematisk säkerhetshotande verksamhet i Sverige i form av underrättelseinhämtning och påverkansförsök mot framför allt den iranska diasporan i Sverige. Iran har även ett intresse av att anskaffa kunskap och teknik från Sverige men hotet från Iran mot Försvarsmaktens säkerhetsintressen är lågt. Iran använder sig av icke-statliga aktörer som ombud för våldsutövning mot exempelvis oppositionella samt amerikanska, judiska och israeliska mål.

GRANSKNING AV OUTSOURCING

Outsourcing av verksamheter som hanterar känslig information kan innebära säkerhetsproblem.

1 april 2024 tillkom en ändring i Säkerhetsskyddsförordningen som innebär att Must och Säkerhetspolisen ska granska och godkänna om en myndighet planerar att lägga ut verksamhet där leverantören kommer att hantera och förvara hemliga uppgifter utanför myndighetens lokaler. Det är ett växande område som Must säkerhetstjänst tillsammans med Säkerhetspolisen följer noga.

ETT INTENSIVT CYBERÅR

Cyberåret 2024 inleddes med ett medialt uppmärksammat cyberangrepp som drabbade en it-driftleverantör i Sverige. Ett gisslanprogram (ransomware) påverkade ett antal av leverantörens kunder som tillhandahöll tjänster för allmänheten. Angreppet visar på sårbarheter som kan bli en följd av digitalisering och outsourcing av it-tjänster. Angreppet visar även tydligt hur effekterna kan bli kännbara i flera steg, även för privatpersoner, och kan ge stor påverkan på samhällskritiska funktioner.

Ett annat exempel under året på hur en leverantörskedja kan påverkas var när personsökare som användes av den libanesiska terrorklassade organisationen Hizbollah manipulerades och försågs med sprängämnen. När sprängämnet fjärrutlöstes dödades och skadades ett stort antal människor.

Under 2024 har olika typer av överbelastningsangrepp riktats mot både privata och offentliga organisationer i Sverige. Angreppen har tidvis skapat störningar då användare inte kunnat nå information eller system kopplade mot internet, men har i regel inte haft någon större påverkan för organisationerna i stort. Det är svårt att fullständigt skydda en organisation och dess verksamhet från denna typ av angrepp, men genom noggrann planering och en kombination av ett antal skyddsåtgärder kan ett starkt skydd skapas.

Försvarsmakten har tillsammans med Säkerhetspolisen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Försvarets radioanstalt (FRA) uppdraget att bygga upp det svenska nationella cybersäkerhetscentret (NCSC). Uppdraget sker i nära samverkan med Polismyndigheten, Försvarets materielverk och Post- och Telestyrelsen. NCSCs uppdrag är att stärka Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera cyberhot. Den 1 november 2024 tog FRA över huvudmannaskapet för NCSC. Must stödjer NCSC med information, rapporter, system, signalskydd och säkerhetsexperter. Under året har NCSCs verksamhet bland annat utökats inom privat/offentlig samverkan och NCSC är ett viktigt forum för utbyte av information och erfarenheter mellan myndigheter och näringsliv.

SÄKERHETSARBETET SOM NATOALLIERAD

När Sverige blev allierad i Nato höjdes den svenska säkerheten och tryggheten för våra medborgare. Samtidigt öppnades Sverige upp på ett sätt som aldrig tidigare skett. Sverige kommer fortsätta att vara svenskt, men våra rättigheter och skyldigheter att bevara och skydda landet och våra allierade i Nato har förändrats.

Sveriges försvar är nu en del i Natos kollektiva försvar och som allierad ger detta Försvarsmakten tillgång till nya förmågor, information och samarbetsforum. Det innebär samtidigt nya typer av sårbarheter, skyddsvärden och kontaktytor som kan utnyttjas av en motståndare. Ryssland försöker på olika sätt att påverka utformningen av det svenska Natomedlemskapet, exempelvis genom informationspåverkan.

Natomedlemskapet skapar också nya ryska underrättelsebehov. Rysslands underrättelseverksamhet riktas bland annat mot Natos operativa planläggning, där Sverige är en av många aktörer. Under 2024 planerade Försvarsmakten för ett svenskt bidrag till Natostyrkan Forward Land Forces (FLF) i Lettland. Styrkans personal och verksamhet kommer likaså att bli föremål för de ryska underrättelse- och säkerhetstjänsternas intresse.

DCA-avtalet (Defence Cooperation Agreement) mellan Sverige och USA som riksdagen beslutade om 2023 förstärker också samarbetet inom Nato. När avtalet skrevs under skapade det förutsättningar för att USA snabbt skulle kunna bistå Sverige i händelse av ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Avtalet är ursprungligen bilateralt med USA men relaterar till behov inom Nato, inklusive hos Sveriges grannländer, och ger en flexibilitet utifrån ett föränderligt omvärldsläge och möjlighet att verka militärt i olika geografiska riktningar.

KRYPTOUTVECKLING OCH SAMARBETE

Det svenska Natomedlemskapet medför andra krav på skyddad information mellan Sverige och övriga allierade. Sverige har som nation en ledande kryptoteknisk kompetens som kan breddas och även kan bidra till Natos utveckling inom kryptoområdet.

Medlemskapet har också inneburit att Sverige erhåller en större mängd kryptonycklar från Nato. Must ansvarar, som National Distribution Agency (NDA), för att administrera och distribuera kryptonycklar och även de kryptoapparater som köps eller tillhandahålls från Nato. Must arbetar också med att bygga upp en egen försörjning av kryptonycklar för utländska Natokrypton.

INTEGRERING AV INFORMATIONSFLÖDEN

Natoalliansens gemensamma regelverk för informationssäkerhet kommer successivt att integreras i Försvarsmaktens löpande arbete. Det är nödvändigt att informationsflödet mellan Sverige och övriga Natoländer kan ske på ett säkert sätt och att ländernas olika informationssäkerhetskrav inte hindrar informationsflödet.

Samarbete inom försvarsalliansen ställer ökade krav på vilken information som kan delas inom alliansen och hur den gemensamma försvarsplaneringen påverkar informationsvärderingen.

Det här kräver nya föreskrifter och ett väl utvecklat systematiskt säkerhetsskyddsarbete, där man också tar hänsyn till den ökade hotbilden och Försvarsmaktens tillväxt. Under 2024 har Försvarsmakten arbetat tillsammans med Säkerhetspolisen och Regeringskansliet för att kunna omsätta Natos krav på säkerhetsskydd i befintliga regelverk. Det är viktigt att de myndigheter som hanterar handlingar som omfattas av Natos regelverk har rätt förutsättningar och stöd för att upprätthålla säkerhetsskyddet.

UKRAINAKRIGETS PÅVERKAN PÅ SÄKERHETEN

Rysslands anfallskrig mot Ukraina är nu inne på sitt tredje år. Den politiska ledningen i Ryssland uppfattar att omvärlden hotar det ryska politiska systemet och att västländerna, med USA och Nato i spetsen, försöker destabilisera landet.

Den viktigaste prioriteringen för de ryska underrättelse- och säkerhetstjänsterna är sannolikt att nå framgång i kriget i Ukraina, att motverka västerländskt stöd till Ukraina och begränsa de negativa politiska, militära och ekonomiska konsekvenserna av kriget för Ryssland.

SABOTAGEHOT MOT STÖDET TILL UKRAINA

Ryssland har en operativ militär planering som innefattar Sverige och närområdet. Det gör att rysk underrättelseverksamhet riktas mot stora delar av Försvarsmakten, totalförsvaret och försvarsindustrin. Det handlar framför allt om inhämtning av information som kan stödja genomförandet av militära operationer, men även underrättelser om Försvarsmaktens och Natos operativa planläggning. Dessutom riktas underrättelseverksamhet mot civila förmågor och civil infrastruktur som Försvarsmakten är beroende av. Även det militära och civila stödet till Ukraina är prioriterade inhämtningsmål.

Flera händelser i närtid har visat på en allt mer offensiv inställning när det gäller att planera och genomföra sabotage i EU- och Natoländerna. Sabotagehotet är som mest påtagligt vad gäller militärt och civilt stöd till Ukraina. Utöver sabotage mot stödet till Ukraina är infrastruktur, kommunikation och kraftförsörjning de mest sannolika målen. Sabotage som genomförs via ombud eller agenter ökar möjligheten för Ryssland att agera förnekbart.

Rysslands nya aggressiva hållning och behovet av alternativa inhämtningsmetoder efter utvisningen av underrättelseofficerare och en ökad användning av signalspaning och cyberangrepp har gjort att behovet av signalskydd och god it-säkerhet har ökat. Sverige behöver ha moderna signalskydd som ger ett skydd mot både aktuella och kommande metoder och förmågor att forcera krypton.

Kriget i Ukraina driver på utvecklingstakten av teknik, metoder och motmedel. Must följer denna utveckling noga tillsammans med övriga aktörer inom signalskyddsområdet. Exempelvis genom att utrusta militära plattformar med olika typer av skydd mot utstörning och avlyssning.

ETT CIVILSAMHÄLLE SOM STÅR STARKT

Erfarenheterna från kriget i Ukraina har visat hur kriget påverkat totalförsvaret på olika sätt. Fysisk säkerhet är inte bara viktigt militärt utan också viktig för att säkra att civilsamhället fungerar i händelse av krig. Sverige behöver säkerställa att bland annat elförsörjning, väg- och järnvägstransporter och sjukvård kan fortsätta fungera oavsett konfliktnivå.

Viktigt är också att säkerhets- och kontinuitetsplanering är långsiktig för att samhället ska stå starkt. En lärdom att dra från Ukraina är hur landet på ett kreativt sätt låtit säkerhetsplaneringen bli en förutsättning för ett uthålligt totalförsvar.

Ukrainare tar skydd i Kievs tunnelbanesystem under ett pågående flyglarm.

NY TEKNIK SKAPAR RISKER & MÖJLIGHETER

Den tekniska utvecklingen är snabb på flera områden som rör underrättelse- och säkerhetstjänstens arbete. Artificiell intelligens (AI), utvecklingen av obemannade flygfarkoster och forskning för att skapa kvantdatorer kan ge både nya möjligheter och vara säkerhetshotande. Must bevakar kontinuerligt om sådana nya angreppsvägar dyker upp som kan innebära risker för svensk säkerhet och svenska signalskyddssystem.

Vid sidan av underrättelseinhämtning som rör militär förmåga och planering fokuserar Ryssland även på underrättelseinhämtning inom vetenskap och teknik. Behovet av västerländsk teknologi är kritisk, både för att utveckla nya förmågor och för att upprätthålla befintliga. Komponenter från Väst är av avgörande betydelse för kvalificerade ryska vapensystem. De ryska säkerhets- och underrättelsetjänsterna har olika tillvägagångssätt att anskaffa teknik till den egna industrin. Ett sätt är att använda täckföretag och ombud, för att på ett dolt sätt kunna köpa och importera teknik till ryska slutanvändare.

Också Kina har en mångsidig och kvalificerad underrättelseverksamhet mot svenska intressen. Detta sker både i Kina och utomlands. Kinas intressen i Sverige finns främst inom ekonomi och teknologi. Svenskt kunnande och innovation, exempelvis inom energiomställningen, är av intresse för Kina. Det är i huvudsak genom forskningssamarbeten, investeringar, företagsuppköp och genom underrättelseverksamhet som Kina kommer över den efterfrågade kunskapen. Teknikområden där Sverige ligger långt fram, som inom försvarsindustrin, är områden där Kina har en uttalad målsättning.

Allt oftare använder Kina sin ekonomiska, politiska och militära makt för att utöva kraftfulla påtryckningar. Kina har, till skillnad från Ryssland, omfattande ekonomiska band till Sverige som kan användas i påverkanssyfte.

BEHOV AV ANPASSAT SIGNALSKYDD

Teknikutvecklingen skapar behov av att anpassa det svenska signalskyddet. Allteftersom angripare får nya och kraftfullare verktyg att använda mot svenska signalskyddssystem, medför detta att Must ständigt anpassar kravställningen av signalskyddssystemen för att uppnå ett tillräckligt skydd – inte bara mot dagens hotbild, utan också mot framtidens. Must bevakar kontinuerligt om nya angreppsvägar som kan innebära risker för svenska krypton dyker upp. Must vidareutvecklar de signalskyddssystem som är i drift för att över tid bibehålla en tillräcklig säkerhetsnivå, och utvärderar om äldre system behöver fasas ut. Under kommande år kommer nya signalskyddssystem att införas för att ersätta äldre för att möta nya behov. Ett konkret exempel är det pågående införandet av nya och bättre skyddade krypterade telefoner inom Försvarsmakten och totalförsvaret.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) arbetar kontinuerligt med civila organisationer för att ta in de behov av signalskydd som de ser framöver. Dessa sammanställs och utgör tillsammans med försvarsmyndigheternas behov de samlade behoven av signalskydd. Inom Försvarsmakten har ekonomi tillförts för att kunna tillgodose de ökande behoven, och samtliga myndigheter med ansvar inom signalskyddet anpassar sin verksamhet för att kunna möta de växande behoven.

ARTIFICIELL INTELLIGENS

Den snabba teknikutvecklingen inom artificiell intelligens (AI) och cyberdomänen för med sig både möjligheter och utmaningar för Försvarsmaktens offensiva och defensiva förmågor. Den påverkar även totalförsvarets robusthet och motståndskraft.

I takt med att AI alltmer integreras i samhället utvecklas AI-modellernas förmåga att lära sig mer om it-miljöer och säkerhetsförmågor; en kunskap som kan användas i antagonistiskt syfte.

Generativ AI är AI som kan producera texter och bilder baserat på den data den tränas på. Sådan generativ AI används exempelvis av hotaktörer för att skapa bättre utformade nätfiskeattacker anpassade till flera språk eller för att generera skadlig kod. Djupfejk (deepfakes) fortsätter användas för att på nya sätt sprida desinformation eller för att genomföra avancerande utpressningsförsök. Även säkerhetsverktyg, som syftar till att skydda mot antagonister, kan utnyttjas genom att exploatera sårbarheter i teknologin.

OBEMANNADE FLYGFARKOSTER

Utvecklingen av obemannade flygfarkoster har intensifierats under året med hjälp av relativt billig teknik och ett brett tillämpningsområde, inte minst militärt. Det har bland annat gått att se i kriget i Ukraina. Obemannade flygfarkoster har utvecklats till avancerade tekniska it-system som kan förses med en mängd olika laster – allt ifrån hjärtstartare och förnödenheter, till sprängladdningar. Dessa farkoster behöver inte styras av en människa på marken utan kan göras autonoma där beslut fattas av AI. Förmågan att använda obemannade flygfarkoster på ett effektivt sätt, och att upptäcka och bekämpa obemannade farkoster blir allt mer betydelsefull, både militärt och i det civila samhället.

Utvecklingen har skapat nya taktiska förutsättningar i krig men också nya sårbarheter som har påverkan på både Försvarsmaktens förmågor och samhället i stort. Genom att kontinuerligt bevaka teknologins framsteg och följa upp hanteringen av it-system arbetar Must förebyggande för att möta säkerhetshot riktade mot Sverige och svenska intressen.

KVANTDATORER

Ett annat exempel på en teknikutveckling som sedan lång tid påverkat hur signalskyddssystem behöver utformas de kommande åren är utvecklingen inom kvantdatorområdet, något som Must sedan lång tid har tagit höjd för.

Om den utveckling som pågår och som syftar till att bygga storskaliga och feltoleranta kvantdatorer lyckas så kommer det att medföra att merparten av den asymmetriska kryptologi som i dag används i olika kommersiella sammanhang kommer att kunna forceras. Must bedömer att storskaliga feltoleranta kvantdatorer tidigast kan komma att bli tillgängliga någon gång efter år 2030.

Must vidtar förlöpande åtgärder så att Försvarsmakten och andra myndigheter i totalförsvaret fortsätter vara väl rustade om storskaliga feltoleranta kvantdatorer blir tillgängliga. Bland annat bedriver Must forskning inom området och deltar i internationella processer som syftar till att standardisera alternativ till dagens kommersiella asymmetriska kryptologi.

ASYMMETRISK KRYPTOLOGI OCH FELTOLERANTA KVANTDATORER

Asymmetrisk kryptologi bygger på att ett nyckelpar som består av en publik nyckel och en privat nyckel används för att till exempel kryptera respektive dekryptera meddelanden. Uppgifter som krypteras med den publika nyckeln kan endast dekrypteras med den privata nyckeln. För att det ska fungera i praktiken så måste de två nycklarna i paret ha en särskild matematisk relation sinsemellan.

STORSKALIGA FELTOLERANTA KVANTDATORER

Kvantdatorer använder kvantmekaniska fenomen för att utföra beräkningar. Det skiljer dem från dagens datorer som i stället baseras på fenomen inom den klassiska fysiken. I dag finns det redan små kvantdatorer men dessa är mycket känsliga för olika former av störningar. Forskning pågår för att utveckla storskaliga feltoleranta kvantdatorer som inte är så känsliga för störningar.

FÖRSVARSMAKTENS TILLVÄXT

– önskvärd men också en säkerhetsutmaning

Försvarsmakten behöver växa för att anpassa sig till rådande omvärldsläge. Med en inre tillväxt följer ett ökat intresse från allmänheten, media och utländska aktörer. Sverige får också fler skyddsvärden att ta hänsyn till. Det påverkar säkerhetsarbetet på alla nivåer. Medarbetare och medborgare behöver en ökad medvetenhet kring vad som är skyddsvärt och hur vi bör agera i olika situationer.

Främmande makts behov av mänskliga källor är ett allvarligt och konkret hot mot Försvarsmakten. Genom påtryckningar och utpressning försöker underrättelse- och säkerhetstjänster förmå enskilda att samarbeta.

HOT FRÅN INSIDAN

Ibland kommer dock hotet inifrån den egna organisationen, det så kallade insiderhotet. Med en insider avses någon som medvetet eller omedvetet använder sin tillgång till information för att bedriva säkerhetshotande verksamhet.

Kärnan i Försvarsmaktens personalsäkerhetsskydd är personkännedom och god arbetsmiljö. Genom kunskap om personen, förståelse för dennes liv och ett ömsesidigt förtroende, har organisationen förutsättningar att tidigt uppmärksamma och stötta medarbetare i risk. På så vis kan verksamheten i förväg motverka riskfaktorer som annars kan utvecklas till insiderhot. Detta förutsätter ett helhetsgrepp, där säkerhetsorganisation och personalansvariga samarbetar med omtanke för personen och riskmedvetenhet för organisationen. Arbetet med säkerhetsprövning och personkännedom blir allt viktigare i en tid av tillväxt.

Tillväxten påverkar även signalskyddet. En större volym behöver signalskydd, uppbyggnaden av civilförsvaret medför att nya verksamheter behöver skyddas och nya behov uppstår som kräver signalskydd. Med den pågående digitaliseringen inom hela totalförsvaret ökar också behovet av säkra och moderna signalskydd. Därmed ökar betydelsen och efterfrågan av såväl signalskyddssystem som av de nycklar, certifikat och aktiva kort som behövs.

DU ÄR INTRESSANT!

Som anställd, eller med kontakter i Försvarsmakten, dess samarbetspartners, totalförsvaret eller företag med försvarsinriktning kan du vara intressant för främmande makts underrättelse- och säkerhetstjänster. Främmande makt använder raffinerade metoder, ofta långsiktiga och är beredda att gå långt för att nå information via mänskliga källor. Var uppmärksam. Du kan vara intressant.

Rekrytering av mänskliga källor börjar med att det i grunden finns en inhämtningsuppgift som motståndaren vill få besvarad. Flera aktörer har intresse för svenskt försvar, personal eller teknik där Sverige på många områden ligger i framkant inom den tekniska utvecklingen. De dimensionerande aktörerna är Ryssland, Kina och Iran, men det går inte att utesluta att det även finns västorienterade länder som vill vinna tekniska fördelar genom industrispionage.

I ett försämrat omvärldsläge är de dimensionerande hotaktörerna benägna att ta större risker för att uppnå sina syften genom att inhämta information. Informationen kan sedan användas för att planera och genomföra sabotage mot mål i Sverige under såväl fred- som krigstillstånd. Annan information inhämtas för att stödja egen krigsplanläggning och kan då spänna över en stor bredd av områden. Till exempel är status på infrastruktur som vägar och järnväg av betydelse men också el- och vattenförsörjning. Det kan även handla om den svenska befolkningens levnadsmönster som direkt påverkas av hur till exempel kollektivtrafik och handelns förmåga att leverera varor fungerar.

UTNYTTJAR SÅRBARHETER

För att en person ska vara intressant för främmande makt som mänsklig källa ska målpersonen ha möjlighet att få tillgång till efterfrågad information. Motståndaren genomför en studie för att hitta en person med rätt behörighet till eftersökt information och som dessutom i övrigt bedöms lämplig att rekrytera. Ett starkt verktyg är att utnyttja sårbarheter hos målpersonen och försöka exploatera dessa. Ett exempel är en individ med pressad eller dålig privatekonomi och som går att locka med pengar eller hopp om att göra avgörande affärer. Vid genomgång av kända fall av rekrytering och värvning visar det sig ofta att något livsomvälvande hänt i personens liv under det år som föregått beslutet att rekryteras. Det kan vara ett uppbrott från en långvarig relation, ett sjukdomsbesked eller en närståendes bortgång. Inte sällan är det en kombination av flera faktorer där vissa har funnits under en längre tid och där en specifik händelse till slut blir avgörande.

Främmande makts behov av mänskliga källor är ett allvarligt och konkret hot mot Försvarsmakten. Genom påtryckningar och utpressning försöker underrättelse- och säkerhetstjänster att förmå enskilda individer att samarbeta. Styrkan i en mänsklig källa är att den, inom sitt kunskapsområde, kan styras och i någon omfattning agera självständigt när information ska inhämtas. Mänskliga källor är dessutom unika genom att de kan ge motståndaren information om vår intention. Sådan information kommer alltid att vara av högsta värde och prioriteras före inhämtning av ren fakta.

REKRYTERINGAR UTOMLANDS

Rekryteringar genomförs helst på eget territorium där aktören äger och kan påverka merparten av förutsättningarna för operationen. Detta är en av anledningarna till att anställda i Försvarsmakten avråds från att resa till Ryssland, Kina, Iran och Belarus.

Personer som har ryskt, kinesiskt, iranskt eller dubbelt medborgarskap och som befinner sig i närheten av en för hotaktören intressant verksamhet eller geografi är extra sårbara eftersom de riskerar att bli utsatta för påtryckningar från utländska tjänster. Detta gäller särskilt i de fall personen har släkt kvar i landet eller regelbundet reser dit eller till andra länder där hotaktören har lättare att agera. I vissa av de aktuella länderna är medborgarna skyldiga genom lag att stödja myndigheter som polis och militär underrättelse- och säkerhetstjänst. Det innebär att kvarvarande släkt och vänner i ursprungslandet kan komma att hotas för att påverka släktingar i Sverige.

Information om Försvarsmaktens verksamhet, förmåga, system, utveckling och samarbeten är av mycket stort intresse för främmande makt. Individer med sådan kunskap riskerar att bli utsatta för närmanden. Särskilt utsatta är de individer som ofta träffar utländska medborgare och som befinner sig i nya miljöer – exempelvis under en längre tid vid en utlandsstationering eller en kortare tidsperiod såsom på konferens eller mässa.

TRE EXEMPEL PÅ HUR EN REKRYTERING KAN GÅ TILL

EXEMPEL: TRYGGHET I EN NY MILJÖ

Sanna och hennes familj är nyinflyttade i Sandås. Hennes man John har fått jobb på fabriken som utvecklar delar till en ny typ av radiosändare. Familjen känner ingen i den nya staden och Sanna välkomnar därför de nya kontakterna på förskolan. Särskilt en mamma, Linda, som har lika gamla barn, är vänlig och omhändertagande. Det dröjer inte länge förrän Sannas familj blir hembjuden på middag. Där träffar de också Lindas man Daniel, som jobbar på det nya företaget i bygden, det som Kina tydligen investerat i. De börjar umgås mer och mer. Männen finner också varandra och börjar spela tennis på helgerna. De umgås även tillsammans med Johns kollegor. Sanna och hennes familj trivs med sitt nya liv och nya vänner.

Vad de inte vet är att Daniel har en dold agenda med en förväntan från den kinesiska staten. Hans uppdrag är att inhämta information kring de nya radiosändarna och skicka hem till sin uppdragsgivare i Kina.

Sanna, en ung mamma som fokuserar på att landa i sin nya hemstad, är helt ointresserad av politik och kunde inte drömma om att hon var intressant för främmande makt. Men hon var ett insteg i en större plan för att få tag på viktig information.

EXEMPEL: EN KÄRLEKSHISTORIA

David, som arbetar på Försvarsmakten, befinner sig på tjänstgöring utomlands inom sin tjänst kopplat till logistik. När det blir tid för ledighet väljer David och ett par kollegor att resa till en semesterort i närområdet. Vid områdets pool möter de två kvinnor som presenterar sig som Svetlana och Juliana. Utan att reflektera nämnvärt över det umgås David och hans kollegor med sina nya bekanta under resten av ledigheten och David fortsätter att hålla kontakt med Svetlana även efter att de lämnat semesterorten. Samma vecka som Davids utlandstjänst tar slut har han bestämt nästa träff med Svetlana som kommer till Sverige. Relationen fördjupas. David reser till Ryssland, trots att han vet att det råder reseförbud för anställda i Försvarsmakten. Inom ett par år flyttar Svetlana till David i Sverige. Paret gifter sig och får gemensamma barn. David befinner sig nu i en situation där det är helt naturligt för familjen att resa till Ryssland för att hälsa på släktingar. Vad som händer när paret är i Ryssland är under rysk kontroll och den ryska inre säkerhetstjänsten, FSB, håller noga uppsikt.

David är mycket intressant i sin roll som anställd i Försvarsmakten.

EXEMPEL: EN OSKYLDIG FRÅGA

Jenny arbetar på Trafikverket med trafikledning av tåg. Hennes arbetsplats är en trafikledningscentral som klassas som skyddsobjekt och varken får fotas eller beträdas av utomstående. Efter en mässa inom transportsektorn där Jenny hållit ett föredrag om samarbete mellan myndigheter får hon ett mail från en person som besökt mässan. Denne berömmer hennes föredrag och undrar om hon kan kommentera ett pm som han tagit fram för samma målgrupp. Jenny känner sig smickrad och säger så klart ja och mailar tillbaka sina kommentarer.

Personen i fråga är så tacksam för hennes hjälp och frågar om hon kan tänka sig att bli bjuden på lunch som tack. De träffas på en restaurang bredvid hennes arbetsplats och en vänskap växer fram. Frågan är på vilka grunder? Jenny, som sitter på mycket säkerhetsklassad information och kontakter är mycket intressant.

MUSTS UPPDRAG OCH VERKSAMHET

MUSTS UPPDRAG OCH VERKSAMHET

Musts verksamhet ger underlag till stöd för svensk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik. Must uppdrag är att bedriva försvarsunderrättelseverksamhet och militär underrättelse- och säkerhetstjänst genom att identifiera och analysera de yttre hot som riktas mot Sverige och svenska intressen och genom att förebygga, upptäcka och motverka de säkerhetshot som riktas mot Försvarsmakten och dess intressen i Sverige och utomlands.

Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) är en del av Högkvarteret och leder och utvecklar underrättelse- och säkerhetstjänsten inom Försvarsmakten. Must stödjer regeringen och överbefälhavaren bland annat med att:

- → Ta fram underrättelser till stöd för kunskapsuppbyggnad och beslutsfattande
- → Förvarna om förändringar i hotbilden
- → Bedriva säkerhetstjänst inom Försvarsmakten och utöva tillsyn över andra myndigheter när det gäller säkerhetsskydd och signalskydd
- → Samordna försvarsattachéverksamheten
- → Organisera och leda insatsförbandet Nationella underrättelseenheten (NUE)

Inom Försvarsmakten inriktas Must av överbefälhavaren. Chefen Must leder underrättelse- och säkerhetstjänst och är också Försvarsmaktens säkerhetsskyddschef och signalskyddschef.

UNDERRÄTTELSETJÄNST

Underrättelsetjänsten följer den säkerhetspolitiska och militära utvecklingen i Sveriges närområde och i andra delar av världen som är av betydelse för svensk utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Arbetet består i att inhämta, bearbeta, analysera

och delge information och bedömningar om olika aktörers avsikter och förmågor.

Den största delen av underrättelsetjänstens analyser och bedömningar görs som stöd till regeringen enligt regeringens årliga inriktning. Underlagen syftar till att stödja beslutsfattande och stärka lägesuppfattningen, primärt vid utrikes- och försvarsdepartementen.

Vid sidan av Utrikes- och Försvarsdepartementen har en allt bredare och mer komplex hotbild inneburit att fler intressenter i Regeringskansliet, direkt eller indirekt, behöver få tillgång till Musts analyser och bedömningar.

Must bidrar också med kunskap och personal till Försvarsmaktens internationella militära operationer.

MILITÄR SÄKERHETSTJÄNST

Den militära säkerhetstjänstens främsta uppgift är att förebygga, upptäcka och motverka säkerhetshot som riktas mot Försvarsmakten och dess intressen, både i Sverige och utomlands.

Verksamheten är inriktad på säkerhetshot från utländska underrättelsetjänster och andra aktörer. Säkerhetstjänsten kontrollerar Försvarsmaktens säkerhetsskydd och arbetar förebyggande så att uppgifter som rör Sveriges säkerhet inte röjs, ändras eller förstörs. Den säkerställer också att bara personer som är pålitliga ur säkerhetssynpunkt får ta del av information eller delta i verksamhet som har betydelse för Sveriges säkerhet.

Säkerhetsskyddstjänsten genomför tillsyn av säkerhetsskyddet inom myndigheter i försvarssektorn och kontrollerar även säkerhetsskyddet vid Försvarsmaktens olika organisationsenheter.

Militära säkerhetstjänsten ska också skydda hela totalförsvarets kommunikations- och it-system från intrång med hjälp av signalskydd och kryptografiska metoder.

FÖRSVARSATTACHÉVERKSAMHETEN

I Musts uppdrag ingår även att leda och samordna Sveriges försvarsattachéer.

Sveriges försvarsattachéer utgör en viktig tillgång för Sveriges utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik och är viktiga aktörer för att bibehålla och utveckla Försvarsmaktens internationella samarbete och goda relation till andra länders försvarsmakter.

NUE-personal övar för att kunna delta i internationella insatser och operationer

I försvarsattachéernas uppgifter ingår bland annat öppen informationsinhämtning som innebär att följa och bedöma den försvarsrelaterade utvecklingen i landet där de är ackrediterade. Försvarsattachéernas kunskap om de länder de arbetar i och den öppna informationsinhämtning som de bedriver stärker även Musts förmåga att göra bedömningar och bidra till tidig förvarning.

En försvarsattaché ska även ge stöd till exempel vid bilaterala möten och förberedelser för gemensamma operationer och övningar. I uppdraget ingår även att biträda svenska myndigheter och företag i frågor som berör materielsamarbeten och exportstöd. Attachén bistår även företrädare för det svenska totalförsvaret i samband med besök.

Försvarsavdelningarna är en del av de svenska ambassaderna i respektive land. Ett nära samarbete med ambassadören och övriga delar av den svenska ambassaden är av stor betydelse för attachéns arbete. Attachén är också rådgivare åt ambassadören i militära frågor.

Försvarsattachéorganisationen omfattar 26 försvarsavdelningar med 37 försvarsattachéer, inklusive fyra biträdande och fyra resande försvarsattachéer. En försvarsavdelning kan i sitt uppdrag ha ett eller flera länder sidoackrediterade. Sammantaget är Försvarsmakten på detta sätt representerad i 64 länder.

Försvarsattachéerna lyder under överbefälhavaren och chefen Must.

MUSTS STÖD TILL INTERNATIONELLA INSATSER

Musts förbandsdel Nationella underrättelseenheten (NUE) ansvarar för Musts stöd till Försvarsmaktens internationella operationer. Inför, under och efter en militär operation stödjer Must med underrättelser och säkerhetshotbedömningar på alla nivåer – från stridsfältet till politisk nivå.

Must sänder ut personal från NUE till insatsområdena för att stödja svenska och multinationella chefer.

Must gör hotbedömningar mot Försvarsmaktens skyddsvärden och bedömningar avseende utvecklingen av konflikterna som ett stöd till genomförandet av den svenska säkerhetspolitiken och till Försvarsmaktens planering.

UNDERRÄTTELSE- & SÄKERHETSTJÄNST I FÖRSVARSMAKTEN

Underrättelse- och säkerhetstjänst är en av fyra militärstrategiska funktioner i Försvarsmakten. För att säkerställa att funktionen fungerar och utvecklas på ett likartat sätt i alla försvarsgrenar och stridskrafter, samt mellan olika delar i Högkvarteret, har chefen Must ett av ÖB utpekat funktionsansvar. Chefen Must utövar sitt funktionsansvar genom en särskild planerings- och utvecklingsfunktion vid Must.

Under 2024 har Must både fortsatt att bidra till att ge förslag på utformningen av kommande försvarsbeslut och bidragit i omställningsprocessen för att nå Natos förmågemål. Sammantaget kommer detta att ligga till grund för hur underrättelse- och säkerhetsfunktionen kommer att utvecklas kommande tio år. Planerad funktionsutveckling omfattar utvecklingsområden som skär igenom hela Försvarsmaktens underrättelse- och säkerhetsfunktion. Det handlar exempelvis om en ökad digitalisering, förbättrade sensorer, ett ökat fokus på säkerhetstjänstens förmåga att hantera hybrida hot även i lägre konfliktnivåer, en ökad användning av rymden samt satsningar inom personalområdet.

Planerad funktionsutveckling omfattar även utveckling som sker specifikt inom försvarsgrenarna, exempelvis:

Armén

En ökad tillförsel av obemannade system för spaning på olika djup samt en utvecklad telekrigsförmåga för att möta en mer tekniskt avancerad motståndare.

Flygvapnet

Ökad förmåga att spana från, samt att spana mot, rymden genom anskaffning av nationell rymd-infrastruktur, ökat samarbete med andra partners samt utveckling av personal och metoder.

Marinen

Ökad förmåga att förebygga, upptäcka och motverka säkerhetshot mot marina skyddsobjekt genom förstärkning av såväl amfibie- som basskyddsförmågor samt tillförsel av flera, olika sensorsystem.

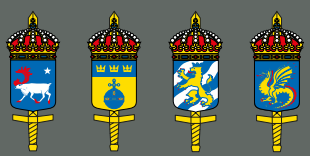

Militärregioner

Ökad förmåga att skydda för samhället kritisk infrastruktur inklusive förmågan att ta emot stöd från allierade, genom nya säkerhetsförband och förstärkta ledningsresurser.

ATT ARBETA PÅ MUST

Varje dag gör Must medarbetare insatser som påverkar andra människors liv, både på hemmaplan och runt om i världen. Allt från löneadministratörer, jurister, redovisningsekonomer och psykologer arbetar på Must, tillsammans med kryptologer, militära analytiker, experter på kärnvapen och underrättelseofficerare. 70 procent av de anställda är civila och har befattningar som inte kräver någon militär bakgrund.

Med anledning av omvärldsläget behöver Must ha förmåga att förebygga, upptäcka och möta säkerhetshot riktade mot Försvarsmakten och kunna göra analyser och bedömningar som är till stöd för svensk och utrikes säkerhetspolitik. Den främsta tillgången i detta arbete är medarbetarna. I takt med ökade krav på säkerhets- och underrättelsetjänsten behöver Must växa.

Must är en kunskapsorganisation och kompetensutveckling är en viktig grund för att verksamheten ska utvecklas. För medarbetare finns goda möjligheter att, både genom det dagliga arbetet och via interna och externa utbildningar, utvecklas inom sitt expertområde och att bredda sin kompetens inom nya områden. Inom Must och hela Försvarsmakten finns goda förutsättningar för

Anställda
- Militär bakrund
- Utan militär bakrund

Är du intresserad av att vara med och bidra till ett säkrare Sverige i en osäker värld, skanna QR-koden

För frågor om Must som arbetsgivare, kontakta **hkv-rekrytering-must@mil.se**

intern karriärrörlighet, friskvård och en god balans mellan arbete och privatliv.

Som arbetsgivare ställer Must höga krav på säkerhets- och sekretessmedvetande bland medarbetarna. För anställning på Must krävs svenskt medborgarskap och en godkänd säkerhetsprövning med registerkontroll som genomförs i enlighet med säkerhetsskyddslagen. Mycket av Must verksamhet omgärdas av sekretess och det innebär ofta att våra medarbetare inte kan tala om var de jobbar eller vad de jobbar med.

Must deltar regelbundet på konferenser, mässor och karriärsdagar. Under 2024 har Must bland annat synts på Försvarshögskolans karriärsdag och på Kungliga Tekniska Högskolans arbetsmarknadsmässa. Deltagandet syftar till att ge information om rekryteringsbehov och att sprida kunskap om Must som arbetsgivare. Där finns möjlighet att ställa frågor om exempelvis hur en vanlig dag kan se ut, vad Must kan erbjuda som arbetsgivare eller vilka kompetenser som söks för tillfället.

Under 2024 har Must anordnat Capture the flag-tävlingen Undutmaningen tillsammans med FRA och Säkerhetspolisen. Under tävlingen har deltagare samlat ”flaggor” som göms i kryptografiska nycklar, lösenord eller hemliga meddelanden. Tävlingen har anordnats sedan 2022 för att visa upp myndigheterna som arbetsgivare och för att hitta nya medarbetare med rätt kompetens inom bland annat it-säkerhet.

”JAG VILL LÄGGA DEN AVGÖRANDE PUSSELBITEN”

För första gången genomför Must en Särskild officersutbildning (SOFU) för att bidra med officersförsörjning till den egna verksamheten. För att bli antagen har det krävts 180 högskolepoäng. En av dem som nu går utbildningen är Linda.

Under 2024 påbörjade Must en intern kompetensutveckling genom Särskild officersutbildning (SOFU) med inriktning mot underrättelse- och säkerhetstjänst (UndSäk). Syftet har varit att bidra till en egen officersförsörjning och att ta tillvara kompetenser som vanligtvis inte skapas inom Försvarsmaktens ordinarie utbildningssystem – exempelvis inom cyber, geografiska informationssystem (GIS), data management, artificiell intelligens eller teknisk exploatering.

Det var många som sökte och efter en gedigen antagningsprocess startade utbildningen sommaren 2024 och väntas pågå i uppemot 20 månader. För varje medarbetare har det upprättas en kompetensplan för fortsatt karriärväg inom Försvarsmakten. För Linda, som går utbildningen, kändes det helt rätt.

Varför valde du att söka SOFU?

– Jag har alltid känt ett kall att bidra till en nytta utöver mig själv. Sedan gymnasiet har jag varit intresserad av Försvarsmakten och den viktiga roll som myndigheten har. Med tanke på omvärldsutvecklingen har det känns viktigare än någonsin att kunna bidra. Efter gymnasiet gjorde jag värnplikten och trivdes väldigt bra, det kändes som att jag hade hittat hem. Det var utmanande men jag lärde mig mycket om mig själv. Jag har en civil examen som jag trodde skulle kunna vara till nytta för Försvarsmakten och eftersom jag också ville bli officer tänkte jag att SOFU skulle passa mig.

Varför var du intresserad av en karriär inom Must?

– Jag vill lägga den avgörande pusselbiten, få ihop sambanden och kunna ta rätt beslut. Genom ett arbete inom underrättelse- och säkerhetstjänsten kan du göra stor skillnad, varje dag. Must arbetar alltid skarpt och det var något i det som tilltalade mig.

Var hoppas du att din karriär inom Must tar dig?

– Jag tror att utbildningen kommer att ge mig en bra grund för min framtida roll som UndSäk-officer och ge mig verktyg för att ta välavvägda beslut i situationer där det inte finns ett självklart svar. Men vi är så tidigt inne i utbildningen så jag vill hålla alla dörrar öppna. Oavsett var jag hamnar är jag säker på att utbildningen kommer förbereda mig för att kunna arbeta brett inom underrättelse- och säkerhetstjänst.

Hur har utbildningen varit hittills?

– Det har varit utmanade men också väldigt roligt. Hittills har det handlat mycket om krigsvetenskap. Vi är ett jättebra gäng. Alla är otroliga människor

med unika kompetenser som kommer kunna bidra med sina olika perspektiv.

Vad har du för tips till andra som skulle vara intresserade av SOFU?

– Jag tror det är viktigt att våga tänka att man har något från sina universitets- eller högskolestudier att bidra med. Alla olika typer av kompetenser och perspektiv gör Försvarsmakten starkare. Sedan är rekryteringsprocessen omfattande så det gäller att ha tålamod.

Vad tror du är viktiga egenskaper för att bli en duktig UndSäk-officer?

– Jag tror du ska vara intresserad av att jobba nära andra människor och att du tycker att det är roligt med problemlösning. Det är också av vikt att du vill göra skillnad, det tror jag verkligen att du gör som officer.

Linda heter egentligen något annat.

SAMVERKAN FÖR ÖKAD SÄKERHET

Samverkan mellan myndigheter och andra aktörer är nödvändig för att effektivt möta de hot som riktas mot Sverige.

Must föser kontinuerligt regeringen och överbefälhavaren med information. Must arbetar även med att sprida information om hoten mot Sverige till en bredare krets mottagare. I det allvarliga säkerhetspolitiska läget som Sverige befinner sig i är det avgörande att kunna möta hoten mot det svenska samhället med en samlad svensk ansats. Det kräver att hoten som riktas mot Sverige tas på allvar, och att offentliga och privata aktörer agerar för att stärka säkerhetsskydd och motståndskraft – i totalförsvaret och i samhället i stort.

NATIONELL SAMVERKAN

Musts närmaste samarbetspartner är Försvarets Radioanstalt (FRA) och Säkerhetspolisen. Samarbetet har stärkts de senaste åren och blivit mer operativt och utförs i olika samarbetsforum som Nationellt centrum för terrorhotsbedömningar

Chefen Must Tomas Nilsson, generaldirektör Björn Lyrvall, Försvarets Radioanstalt och generaldirektör Charlotte von Essen, Säkerhetspolisen.

(NCT) och det nationella cybersäkerhetscentrumet (NCSC), men också i ett nära utbyte på olika nivåer mellan organisationerna i gemensamma frågor som rör underrättelse- och säkerhetstjänst.

De underlag Must och Must samarbetspartners kan leverera till uppdragsgivarna, bidrar till att göra det möjligt för dem att prioritera samhällets åtgärder för att skydda Sveriges frihet och demokrati. Både på lång och på kort sikt och inom flera områden i samhället.

Den nationella samverkan och delningen av information sker inte bara med säkerhets- och försvarsmyndigheterna. Must förmedlar information om hoten mot Sverige till en bredare krets av privata och offentliga mottagare, framförallt till de aktörer som är del av totalförsvaret, och bidrar på så sätt till den samlade avskräckningen mot Sveriges motståndare och till att skapa tillräcklig förmåga nationellt.

INTERNATIONELL SAMVERKAN

Det internationella samarbetet är viktigt för Sverige och viktigt för underrättelse- och säkerhetsarbetet. Samverkan med internationella partner sker både bilateralt inom särskilda underrättelseområden och multilateralt genom exempelvis det underrättelseutbyte som sker med Sveriges allierade inom Nato. Det ger en ökad förmåga och räckvidd och bidrar också till att ge andra perspektiv och bedömningar i frågor som är av intresse för våra uppdragsgivare.

DET DIGITALA FÖRSVARET

Informationshantering genom ökad teknisk förmåga förändrar fortlöpande vårt samhälle. Den digitala förmågan kommer att ligga till grund för en stor del av förmågeutveckling inom Försvarsmakten och hela totalförsvaret.

Must har sedan tidigare ett mål att ha ett relativt informationsöverläge inom underrättelse- och säkerhetstjänsten gentemot de aktörer som hotar Sverige. Ambitionen att vidareutveckla den digitala förmågan är också i linje med Natos digitala transformering och vision för 2030.

Natomedlemskapet, tillväxten inom Försvarsmakten, kriget i Ukraina och den snabba utvecklingen inom artificiell intelligens ställer stora krav på Sveriges och Försvarsmaktens möjlighet att följa med i utvecklingen och kunna effektivisera genom att digitalisera verksamhetsprocesser och metodik.

ETT STARKARE SAMHÄLLE

Förutom ökad integration ur ett militärt perspektiv behöver även andra delar av totalförsvaret och hela det svenska samhället öka robustheten och den digitala motståndskraften. För det civila samhället handlar det om att säkerställa att ledningen av Sverige inte kan påverkas och att samhällsviktiga tjänster fungerar för medborgarna.

Musts erfarenheter från Ukrainakriget har även tydligt visat hur viktig den digitala förmågan är för ledning och verkan i försvaret och för stödet från andra nationer. Det har också varit en förutsättning för att det ukrainska samhället har kunnat säkra nationella datatillgångar och kunna fortsätta att fungera trots ryska attacker på den fysiska infrastrukturen i landet.

SAMVERKAN MED ALLIERADE – I ALLA DOMÄNER

För Försvarsmaktens del handlar det om att ha möjlighet att genomföra operationer i flera domäner samtidigt. Med domäner menas mark, luft, sjö, cyber och rymd. För att kunna genomföra det blir informationsöverläge och ett datadrivet beslutsfattande avgörande. En alltmer digitaliserad miljö blir en förutsättning i sig för att hantera den efterfrågade förmågan.

Digitaliseringen förbättrar Försvarsmaktens möjligheter att samverka med allierade stater och är en förutsättning för att sådana operationer ska kunna genomföras i ett tillräckligt högt tempo. Det innebär att snabbare än motståndaren kunna inhämta, analysera och bearbeta stora datamängder för att kunna ta fram underlag till beslutsfattare på Försvarsmakten och i landets ledning.

Digitaliseringen gör det också möjligt för Försvarsmakten att tillsammans med andra myndigheter kunna hantera stora mängder information i en sammanhållen digital miljö. En förbättrad digital förmåga inom Försvarsmakten bidrar till ett effektivare stöd för verksamheten.

Ställföreträdande chefen Must:

FORTSATT HÖGA KRAV PÅ MUST UNDER 2025

Ett fortsatt allvarligt säkerhetsläge, ett nytt försvarsbeslut, Nato-integreringen och den digitala omställningen och presentationen av regeringens underrättelseutredning. 2025 ser ut att bli ett särskilt händelserikt år för Must. Ställföreträdande chefen Must, Henrik Garmer, ser framför sig ett år med nya möjligheter men även hårda krav på verksamheten.

Sedan januari 2025 har Sverige ett nytt försvarsbeslut på plats som visar försvarspolitisk riktning för de kommande fem åren. Vad kommer att bli de viktigaste förändringarna?

– Vårt säkerhetsläge har försämrats kraftigt sedan det förra försvarsbeslutet togs i december 2020. Musts bedömning är att vi behöver förbereda oss på att leva med ett riskbenäget och aggressivt Ryssland under lång tid framöver. Den bedömningen speglas i det nya försvarsbeslutet. Åtgärder för att stärka både det militära och det civila försvaret vidtas i snabb takt. På ett övergripande plan är den kanske största förändringen att det här blir Sveriges första försvarsbeslut som allierad. Det ställer andra krav på personal och operativ förmåga. Det allvarliga säkerhetspolitiska läget understryker även behoven av en välfungerande underrättelse- och säkerhetstjänst.

Det pågår även en översyn av den svenska underrättelseverksamheten i regeringens underrättelseutredning som kommer att presenteras under 2025. Hur ser du på den?

– Vi är positiva till att det görs en översyn och vi har ett gott samarbete med utredningen. Det var länge sedan en liknande utredning gjordes och givet den hotbild vi nu ser mot vårt samhälle behöver vi säkerställa att hela systemet, med de myndigheter och organisationer som bedriver underrättelse- och säkerhetstjänst och mottagarna av informationen, fungerar så effektivt som möjligt. Utredningens rapport kommer att bli ett viktigt bidrag till diskussionen om hur den svenska underrättelseverksamheten kan stärkas ytterligare.

Finns det något annat som kommer att prägla Must verksamhet under 2025?

– Vi har ett allvarligt säkerhetsläge som ställer stora krav på vårt arbete – här och nu. Det kommer att fortsätta att gälla framöver. Till detta kommer självklart Sveriges breda och långsiktiga stöd till Ukraina som är fortsatt mycket högt prioriterat. Därutöver fortsätter vår integration i Natos underrättelsearbete med oförminskad hastighet samtidigt som vi kommer att lägga mycket kraft på att fördjupa våra övriga internationella partnersamarbeten.

Must är en nyckelspelare i den digitala omställning som Försvarsmakten och flera myndigheter påbörjat för att bättre kunna hantera samhällsutmaningar och en alltmer komplex hotbild. Vad ligger bakom denna omfattande satsning på digitalisering?

– Sverige behöver göra teknikinvesteringar för att öka samhällets robusthet och digitala motståndskraft. Digitaliseringen är en förutsättning

för Försvarsmaktens och totalförsvarets förmåga i stort. Även Natos möjlighet att uppfylla sina kärnuppgifter blir allt mer beroende av digital teknik. Informationsöverlägsenhet i realtid och möjlighet till snabb anpassning är avgörande i Must verksamhet och på det moderna slagfältet. Det har vi sett inte minst i Ukraina. Jag vill avslutningsvis understryka att digitalisering inte är ett sidospår utan en förutsättning för att kunna hantera de utmaningar och den hotbild vi står inför.

Förutom den digitala utvecklingen, vad behöver Must för att fortsätta lösa sina uppgifter på bästa sätt?

–Must största styrka är medarbetarna. Precis som i övriga Försvarsmakten behöver vi bli fler. Jag imponeras ständigt av den bredd och kompetens som finns på Must. Jag är också stolt över den gemensamma viljan att göra skillnad och bidra till ett säkrare Sverige – varje dag, året om.

GRANSKNING AV MUST

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun) granskar Must och utgör därmed en del av den demokratiska insynen i verksamheten. Synpunkter från Siuns granskningar tas omhand inom Must och är ett stöd i utvecklingen.

Under 2024 har Must granskats om verksamheten bedrivits i enlighet med lagen om försvarsunderrättelseverksamhet och lagen om behandling av personuppgifter vid Försvarsmakten.

Granskningarna har kontrollerat att Musts rapportering följer fastställda inriktningar och lagrum, samt att Musts personuppgiftsbehandling utförs i enlighet med gällande lagstiftning. Mer information om granskningarna finns på Siuns webbplats, **www.siun.se**

BILDREFERENSER:

4–5	Nature Picture Library/TT
7	Hampus Andersson/Försvarsmakten
10	Jacob Rollvén Menzinsky/Försvarsmakten
13	Stringer/EPA/TT
14	Ilya Pitalev/Sputnik Images/TT
15	Sergei Savostyanov/SipaUSA/TT
17	Sofya Sandurskaya/Tass/Sipa USA/TT
19	Ilya Timin/Sputnik Images/TT
21	Gil Cohen Magen/XINHUA
22	CFOTO/SipaUSA/TT
29	David Carr/Försvarsmakten
31	Danylo Antoniuk/EPA/TT
32	Himanshu Sharma/DPA/TT
35	Jimmy Croona/Försvarsmakten
36	Amanda Gahm/Försvarsmakten
42	Amanda Gahm/Försvarsmakten
43	Alexander Gustavsson/Försvarsmakten
44	Margareta Bloom Sandebäck
46	Hampus Hagstedt/Försvarsmakten
48–49	Amanda Gahm/Försvarsmakten
51	Amanda Gahm/Försvarsmakten
52–53	Säkerhetspolisen
54–55	Dmytro Olegovich Zakharchuk/Alamy Stock Photo/TT
57	Amanda Gahm/Försvarsmakten
58	Jonas Helmersson/Försvarsmakten

Ett säkrare Sverige
i en osäker värld

FÖRSVARSMAKTEN

107 85 Stockholm, tel 08-788 75 00
www.forsvarsmakten.se